

Arbetsmarknadsdepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande över promemorian Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige (Ds 2019:4)

Ert ärende: Ku2018/02102/DISK

Brottsoffermyndigheten är i huvudsak positivt inställd till de förslag som lämnas i promemorian. Myndigheten har granskat förslagen utifrån de intressen som myndigheten har att bevaka. De synpunkter som lämnas gäller institutionens övergripande uppdrag och begreppet mänskliga rättigheter.

4.1 Institutionens övergripande uppdrag

Utgångspunkten är förslaget att institutionens uppdrag ska utgå från för Sverige rättsligt bindande källor. Som utredaren påpekar är de mänskliga rättigheterna levande materia vars omfattning utvecklas kontinuerligt, till exempel genom nya rättsliga instrument och rättspraxis. Brottsoffer har de mänskliga rättigheter som alla människor har och som återfinns, till exempel i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och i den Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Därutöver har brottsoffer under de senaste decennierna tillerkänts en rad rättigheter i den internationella rätten.

Rättsbildningen om brottsoffers rättigheter uttrycker de grundläggande målsättningarna att brottsoffer ska skyddas från upprepad viktimisering och från sekundär viktimisering, d.v.s. negativa följdhändelser efter brottet i mötet med rättsväsendet. Syftet med dessa rättigheter som bland annat handlar om rätten till information och rätten till hjälp från stödverksamheter är att brottsoffer ska kunna använda sina mänskliga rättigheter och få tillgång till rättvisa på lika villkor som andra personer.

Grunden för många rättsakter om brottsoffer är FN:s brottsofferdeklaration. I den finns grundläggande bestämmelser för hur brottsoffer ska få en rättvis behandling samt stöd och skydd, både i och utanför rättsväsendet. Skyddet av brottsoffer har under senare år utvidgats genom att bestämmelser om brottsoffers rättigheter har inkluderats i flera bindande instrument, till exempel Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, den så kallade Istanbulkonventionen.

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN

Box 470

Besöksadress

Tel växel

Telefax

901 09 UMEÅ

Storgatan 49

090 – 70 82 00

090 - 17 83 53

E-postadress:

registrator@brottsoffermyndigheten.se

Den tolkning som Europadomstolen har gjort av några av de mänskliga rättigheterna i Europakonventionen har bidragit till att utvidga skyddet av brottsoffer. Domstolen har till exempel uttalat att myndigheters underlåtenhet att straffa en man som misshandlade och hotade sin hustru och svärmor till döden och att vidta åtgärder för att skydda dem innebar, sedan modern skjutits till döds, kränkningar av artiklarna 2 om rätten till liv och 3 om rätten att inte utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Eftersom våld i hemmet huvudsakligen utövas mot kvinnor och den allmänna och diskriminerande rättsliga passiviteten i landet skapade ett klimat som, med hänvisning till sedvänja, tradition och heder samt utdömande av milda straff bidrog till familjevåld, kränktes även artikel 14 om förbud mot diskriminering. Domstolen har också preciserat statens ansvar i förhållande till enskilda när deras mänskliga rättigheter har kränkts genom att peka på skyldigheten att utreda och åtala allvarlig brottslighet. Tolkningen av Europakonventionen har på det viset inneburit att nya skyldigheter uppkommit för stater som handlar om tillämpningen av redan existerande mänskliga rättigheter på den specifika grupp som brottsoffer utgör.

Sverige har sedan 2015 att förhålla sig till EU:s brottsofferdirektiv som slår fast att ett brott är en oförrätt mot samhället och en kränkning av brottsoffrens individuella rättigheter. För att brottsoffer ska ges möjlighet att åtnjuta rättigheterna i direktivet ska de erbjudas information om tillgängliga förfaranden för klagomål om deras rättigheter inte respekterats av den behöriga myndighet som är verksam inom ramen för ett straffrättsligt förfarande. År 2017 antogs EU:s terrorismdirektiv som också innehåller bestämmelser om skydd av, stöd till och rättigheter för offer för terrorism.

Enligt Parisprinciperna bör nationella institutioner för mänskliga rättigheter ges ett så brett mandat som möjligt. Utredaren pekar på att den föreslagna MR-institutionen ska stå för en helhetssyn och överblick utifrån samtliga mänskliga rättigheter. Sammansättningen och utnämningen av institutionens medlemmar ska fastställas genom ett förfarande som garanterar en bred representation av olika samhällskrafter som är involverade i främjandet och skyddet av mänskliga rättigheter. Förutom de uppgifter som fastställs i lag för den föreslagna institutionen ska den också ha frihet att välja vilka frågor den prioriterar.

Det finns i den internationella rätten inte någon bindande rättsakt med rättigheter för alla brottsoffer. Från ett brottsofferperspektiv kan det vara problematiskt att institutionens uppdrag utgår från bindande källor eftersom en betydande del av den internationella rättsbildningen på brottsofferområdet kommit till uttryck i icke-bindande instrument och i EU-rätten. Utifrån den utgångspunkten blir institutionens syn på mänskliga rättigheter och vilka som är rättighetsinnehavare av betydelse för dess framtida arbete. Myndigheten välkomnar den syn som kommer till uttryck i promemorian och som innebär att institutionen ska ha ett brett uppdrag att främja och skydda de mänskliga rättigheterna.

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN

Box 470

Besöksadress

Tel växel

Telefax

901 09 UMEÅ

Storgatan 49

090 – 70 82 00

090 - 17 83 53

E-postadress:

registrator@brottsoffermyndigheten.se

Utifrån den utveckling som skett på brottsofferområdet är det avgörande att institutionen kan arbeta brett och beakta all utveckling inom fältet för mänskliga rättigheter. Granskningar har visat att det finns brister när det gäller genomförandet av brottsoffers rättigheter. Flera av de slutsatser som lämnats av internationella övervakningsorgan innehåller rekommendationer som rör både de som utsatts för brott och potentiella brottsoffer. Det finns därför ett behov av att samla in och systematisera och kontinuerligt uppdatera kunskap och information om i vilken utsträckning brottsoffers rättigheter efterlevs. Brottsoffermyndighetens övergripande uppgift är att främja alla brottsoffers rättigheter, behov och intressen. Inom ramen för sin nuvarande verksamhet har Brottsoffermyndigheten inte resurser att återkommande följa upp tillämpningen av internationella instrument som berör brottsoffer. Det ingår inte heller i myndighetens mandat att ta emot klagomål när brottsoffers rättigheter inte respekteras. Det innebär att det finns ett behov av en samlade och pådrivande kraft som kan arbeta med brottsoffers mänskliga rättigheter i Sverige, och i synnerhet med de rättsakter som inte är begränsade till brottsoffers specifika rättigheter.

Under senare år har arbetet med brottsoffer, både generellt och för Brottsoffermyndigheten, i stor utsträckning varit inriktat på kvinnor och barn som utsatts för våld i nära relationer. Rätten att inte utsättas för diskriminering är av stor betydelse för brottsoffer. Såväl när det gäller risken att utsättas för brott som risken att utsättas för negativ påverkan i mötet med rättsväsendet efter brottet, kan offrets kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etniska tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuella läggning eller ålder vara avgörande. Det innebär att arbetet med brottsoffer aktualiseras på flera olika områden och i förhållande till olika grupper.

Brottsoffermyndigheten är idag en del av den nationella struktur som bidrar till skyddet av mänskliga rättigheter. Utredaren pekar på att det är viktigt att institutionen, om det går, samverkar med sektorsmyndigheter och andra aktörer som ansvarar för att undersöka eller följa utvecklingen. Som exempel på myndigheter vars uppdrag rör mänskliga rättigheter nämns Jämställdhetsmyndigheten och Diskrimineringsombudsmannen. Liksom regeringen anser Brottsoffermyndigheten att kunskap om mänskliga rättigheter behöver integreras och främjas i ordinarie verksamheter. Myndigheten delar utredarens syn att den nationella institutionen för mänskliga rättigheter bör samverka med andra och vill peka på att Brottsoffermyndigheten bör vara en av de myndigheter som institutionen samverkar med.

I behandlingen av denna remiss har deltagit som beslutande generaldirektören Annika Öster och som föredragande juristen Anna Wergens.

Annika Öster

Anna Wergens

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN

Box 470

Besöksadress

Tel växel

Telefax

901 09 UMEÅ

Storgatan 49

090 – 70 82 00

090 - 17 83 53

E-postadress:

registrator@brottsoffermyndigheten.se